

- INNSIKT: Finansdepartementet har nok sikkert viljen til å finne forbedringer, men har de innsikt i de kulturelle betydningene for utvikling, nemlig saklig, god, «risikofri» tale, spør innsender. FOTO: Håvard Bjelland

Frykten for å snakke

Departementenes forventning om lojalitet hindrer dem i å finne muligheter for forbedringer.

Anders P. Petersen Filosof
5. feb. 2015 06:15

****Denne uken kom boken** om en byråkrats erfaringer fra sine år i Kulturdepartementet. Den heter «Departementet - opptegnelser fra et byråkratkontor». Byråkraten er Eivind Tesaker, som høsten 2012 gikk ut i Aftenposten og snakket om frykt for å snakke i Kulturdepartementet, om det han så som en uheldig utvikling i de oppgaver Kulturdepartementet har i det norske demokratiet. Saken er dermed i hovedsak todelt; frykten for å snakke, og at departementet ikke får gjort jobben de skal gjøre like bra som tidligere.**

Tesakers poeng er også å stille et demokratisk definisjons— og praksisspørsmål: Når skal arbeidstakeren være «lojal» mot arbeidsgiver, mot staten, regjeringen, departementet, departementssjefen og oss alle, med plikten til å gi beskjed? Dette berører det generelle spørsmål i en demokratisk dannelsessammenheng, nemlig når man skal ha frihet til å ytre seg om forhold som kan gjøre systemet bedre og landet et bedre sted å bo i. Her i byen vår er det den frie tale som har fått Monica-saken tilbake på skinner. «Lojalitet» ville betydd urett, mot politiets metode «i seg selv», nemlig å finne sannheten, og i oppgaven og plikten de har for hver enkelt av oss innbyggere når alvorlig kriminalitet skjer.

[Avviser trakasseringen](#)

Tesaker viser til 22. juli-kommisjonens konklusjon om ukultur og vanskelige kommunikasjonsforhold mellom organer og aktører: «Dette gjaldt blant annet at informasjonsflyten mellom aktørene ikke fungerte slik den skulle, slik at det ble vanskelig å etablere en felles situasjonsforståelse». Forhold omkring manglende stengning om Grubbegata er også innsideinformasjon Tesaker gjør rede for i sin bok. Han retter videre et godt spørsmål om hvilken «lojalitet» som forventes i finansdepartementets nåværende produktivitetskommissjon, en idé lånt av det danske finansdepartementet for å finne ut hvorfor statlige effektiviseringsreformer ikke har virket som forventet. Er medlemmene her eventuelt fritatt fra kun å måtte si det som ikke innebærer «kritikk av systemet»?

I et forsøk på å kunne forklare den ulogiske kultur kan vi se litt på demokratiets begrunnelse, og byråkratiets rolle i demokratiet. Dette former oss. I hovedsak er den franske revolusjon etablert på etisk grunnlagstenkning, hvor mennesket som individ skal ha rett (etisk) til å kunne tale fritt, en yttingsfrihet. Her kan altså alle si det de vil, uavhengig av hva som sies, så lenge det ikke er til skade for noen.

[- Dette er mye verre enn jeg hadde trodd](#)

I den moderne byråkratiforståelsen er det kultur for lydighet mot makten. Makten er jo for folket, og lojaliteten mot folket blir da en kulturell kortslutning, som lydighet mot staten. Det blir her særlig lett for at makten blir for opptatt av seg selv. Denne oppfattelse er i den byråkratisk/statlige kultur så innbakt at man ikke får øye for det, men heller opplever fri tale og varsling som ulydighet og illojalitet. Behovet for begrepet varsler og den juss som følger med viser dette poenget. Det er institusjonalisert. I kombinasjon med «trygg jobb» og karriere, og redselen for å bli forbigått og falle i unåde hos makten, er det best å tie stille i den baksnakkende lojalitetskultur.

Boken er særdeles viktig som debattleverandør for diskusjon og forandring av kulturen vår i demokratisk-kulturell retning. Finansdepartementet har nok sikkert viljen til å finne forbedringer, men har de innsikt i de kulturelle betydningene for utvikling, nemlig saklig, god, «risikofri» tale?

Om ikke kan de aldri finne potensial for forbedring. Dette gjelder selvfølgelig ikke kun i departementene, men i hele samfunnet. Vi må øke bevisstheten omkring de kunnskapsbringende uttrykk, og se dem som små biter i det byggverk som skal bringe forbedringer i samfunnet vårt. Det er den frie tale som er demokratiets viktigste verdi. Det er den som får talentene frem, som engasjerer, som med kunnskap og holdninger skal bygge Norge med større kraft enn det som er mulig i dagens aristokrati-byråkratiske demokrati.